

Kapitola II

Výchozí stanoviska a pojmy

Předmětem zájmu ekologické politiky není ekologie, jak by se mohlo z názvu usuzovat, ale životní prostředí a otázky s ním spojené, ačkoliv i s ekologií má mnoho společného.

Ekologie je vědní obor zabývající se studiem vztahů existujících mezi živým organismem a jeho domovským prostředím a vztahů mezi organismy v určitém prostředí. Předmětem jeho zájmu jsou tedy funkční vztahy v přírodě a jejich struktura. Tento pojem zavedl německý zoolog Ernst Haeckel již v roce 1866.

Od pojmu ekologie je nutno odlišovat pojem životní prostředí, anglicky environment, neboli to, co nás obklopuje. Za environmentalistu bychom pak mohli označit osobu, zabývající se kvalitou životního prostředí.

O definování toho, co je životní prostředí, bylo učiněno již mnoho pokusů. Někteří chápou životní prostředí velmi úzce a vztahují tento pojem pouze k přírodním složkám a odmítají do něj zahrnout i prostředí uměle člověkem vytvořené, které však rovněž může poskytovat domov pro celou řadu živočichů, přinejmenším těm pro člověka velmi málo oblíbeným. Druzí naopak chápou životní prostředí široce a zahrnují do tohoto pojmu nejen přírodní a umělé prostředí, ale i sociální vazby, které člověka obklopují. Chápání životního prostředí se může lišit i podle toho, zda na životní prostředí nazíráme antropocentricky či biocentricky.

Při pokusech o definování životního prostředí se vyvinuly 3 základní definice:

1. Statická definice
2. Dynamická definice
3. Systémová definice

Podle **statické definice** je životní prostředí soubor faktorů nutných k životu určitého živého organismu. Tato definice byla první, avšak dostatečně

nezdůrazňovala existenci vazeb mezi studovaným objektem a sledovanými faktory, jakož i vazby mezi faktory navzájem. Proto byla záhy překonána.

Dynamická definice vymezuje životní prostředí jako tu část světa, s níž je sledovaný objekt ve stálé interakci, tzn., kterou používá, pozměňuje a které se nakonec, aby nezahynul, musí i přizpůsobovat. Tato definice norského profesora Wika byla úspěšně prosazena na konferenci UNESCO v roce 1967. Bylo jí však vytýkáno, že dostatečně nepostihuje jak prostředí umělé, tj. prostředí člověkem vytvořené, tak i prostředí sociální, tj. vazby mezi sledovanými jedinci navzájem.

Systémová definice chápe životní prostředí jako systém složený z přírodních, umělých a sociálních složek materiálního světa, jež jsou anebo mohou být s uvažovaným objektem ve stálé interakci. Přírodní složky jsou všechny složky, které vznikly bez zásahu člověka (všechny živé organismy a všechny prvky a sloučeniny původně se v přírodě vyskytující; nepatří sem organismy vzniklé genovými manipulacemi a uměle vyrobené a v přírodě původně neexistující látky /freony/). Umělé složky jsou právě tyto umělé organismy, látky a další člověkem vyrobené objekty. Nově byly do definice začleněny sociální složky. Tyto sociální složky jsou chápány jako vztahy, které vznikají mezi jedinci v určité populaci, popř. ve společenství.

Tato definice vznikla na počátku 80. let. Přistupuje k životnímu prostředí jako k systému, tzn., že životní prostředí chápe jako celek, skládající se z různých složek, které jsou spolu propojeny různými vazbami. Změna kvality nebo kvantity jednoho prvku přináší vždy změnu v kvalitě, resp. kvantitě jiného prvku.

Pro srovnání zákon o životním prostředí č. 17/1992 Sb., v platném znění definuje životní prostředí jako vše, co vytváří přirozené podmínky existence organismů včetně člověka, a je předpokladem jejich dalšího vývoje.

Pro konkrétní zkoumání lze volit různou velikost ústředního objektu:

- mikroprostředí – životní prostředí jedince (jednoho člověka, zvířete, rostliny)
- mezoprostředí – životní prostředí skupiny jedinců (město)
- makroprostředí – životní prostředí větší skupiny (stát)

- globální prostředí – celá biosféra – tj. ta část světa, v níž existují živé organismy.

Biosféra bývá označována jako doména života. Je to oblast, kde převládající podmínky jsou takové, že sluneční záření může produkovat takové geochemické změny, které jsou předpokladem života. Podle Vernadského, ruského vědce žijícího na přelomu století, biosféra zahrnuje troposféru (nižší vrstvu atmosféry), hydrosféru (oceány) a lithosféru (vrstvu pevniny sahající zhruba 3 kilometry pod povrch zemský).

I když se jedná o poněkud zjednodušující pohled, bývá životní prostředí rozdělováno na jednotlivé složky, které představují:

- ovzduší
- voda
- půda včetně geologického podloží
- flóra a fauna
- elektromagnetické záření (souhrnný pojem pro elektromagnetické vlnění, které podle hodnoty vlnové délky rozdělujeme na několik skupin: radiové vlny, infračervené záření, ultrafialové záření, rentgenové záření, kosmické, světlo)
- předměty uměle vytvořené člověkem

V souvislosti se životním prostředím a jeho jednotlivými složkami je třeba definovat i pojem ekosystém. **Ekosystém** je funkční soustava živých a neživých složek životního prostředí, jež jsou navzájem spojeny výměnou látek, tokem energie a předáváním informací a které se vzájemně ovlivňují a vyvíjejí v určitém prostoru a čase. V souladu s projektem „Millennium Ecosystem Assessment“ rozlišujeme ekosystémy, které představují oblasti:

- mořské
- pobřežní
- vodní
- lesní
- suché
- ostrovní
- horské